LAPIN LIITTO

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet

Kuva: Lapin materiaalipankki | Veera Karjalainen

Sisällys

Lainsäädäntöperusta kuntayhtymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämiselle 2
Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoite, tarkoitus sekä käsitteet 2
Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät ja vastuut 3
Kokonaisvaltainen riskienhallinta ja sisäinen valvonta osana kuntayhtymän johtamis- ja hallintojärjestelmää 3
Riskien luokittelu 4
Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi ja raportointi 4
Tilivelvollisuus 4
Voimaantulo 5

Lainsäädäntöperusta kuntayhtymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämiselle

Kuntalain (410/2015) 14 §:n mukaan valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Valtuusto myös hyväksyy kuntalain 14 §:n nojalla hallintosäännön, jossa annetaan tarpeelliset määräykset hallinnon ja talouden tarkastuksesta sekä sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Hallituksella puolestaan on velvollisuus kuntalain 39 §:n mukaan huolehtia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Kuntalain 115 §:n mukaan toimintakertomuksessa on annettava tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä keskeisistä johtopäätöksistä.

Lapin liiton päätöksenteossa ja kaikissa toiminnoissa noudatetaan hallintolain (434/2003) mukaisia hyvän hallinnon perusteita. Hyvän hallinnon periaatteiden noudattaminen on keskeinen osa myös Lapin liiton sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa. Sisäisellä valvonnalla ja riskienhallinnalla varmistetaan, että toiminta on lainmukaista, eettisesti kestävää, tuloksellista ja läpinäkyvää sekä että päätöksentekoon ja toimintaan liittyvät esteellisyys-, sidonnaisuus- ja muut hyvän hallinnon toteutumista vaarantavat riskit tunnistetaan, arvioidaan ja hallitaan asianmukaisesti.

Tämän ohjeen lisäksi sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta on voimassa, mitä Lapin liiton hallintosäännössä sekä muissa ohjeissa ja määräyksissä on todettu.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoite, tarkoitus sekä käsitteet

Sisäinen valvonta on osa kuntayhtymän johtamisjärjestelmää sekä johdon ja hallinnon työväline. Valvonnan tarkoituksena on edistää organisaation tehokasta johtamista, riskienhallintaa, toiminnan kehittämistä ja tuloksellisuuden arviointia. Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä kuntayhtymän toiminta- ja menettelytapoja, joilla tilivelvolliset ja muut esihenkilöt pyrkivät varmistamaan, että

- kuntayhtymän toiminta on taloudellista ja tuloksellista,
- päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa,
- lainsäädäntöä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan, ja että
- omaisuus sekä resurssit turvataan.

Käytännössä sisäinen valvonta jakautuu sisäiseen tarkkailuun, seurantaan, sisäiseen tarkastukseen sekä toimivaan raportointiin ja tiedonvälitykseen.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on luoda pohja kuntayhtymän hyvälle hallinnolle ja johtamistavalle sekä varmistaa, että kuntayhtymälle asetetut tavoitteet saavutetaan ja toiminnan tuloksellisuus taataan. Toimiva sisäinen valvonta ehkäisee väärinkäytöksiä ja tuo niitä ilmi, joihin Lapin liiton johdolla on puolestaan velvollisuus puuttua. Sisäinen valvonta lukeutuu kaikkiin toiminnan osa-alueisiin.

Riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus organisaation tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta ja häiriöttömyydestä. **Riski** luo epävarmuuden vaikutuksen tavoitteisiin. Vaikutus on poikkeama odotetusta ja se voi olla myönteinen tai kielteinen.

Riskienhallinnalla tarkoitetaan järjestelmällisiä menettelytapoja, joiden avulla

- tunnistetaan ja kuvataan kuntayhtymän toimintaan liittyviä riskejä,
- arvioidaan riskien merkittävyyttä ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä
- määritellään toimintatavat riskien hallitsemiseksi, valvomiseksi ja raportoimiseksi.

Ulkoinen valvonta on hallintosäännön mukaan järjestetty toimivasta johdosta riippumattomaksi. Ulkoista valvontaa tekevät tarkastuslautakunta, tilintarkastaja sekä maakunnan asukkaat.

Hallintosäännön mukaan kuntayhtymän hallinnon ja talouden valvonta järjestetään siten, että ulkoinen ja sisäinen valvonta yhdessä muodostavat kattavan valvontajärjestelmän.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät ja vastuut

Maakuntavaltuusto päättää kuntayhtymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Lisäksi maakuntavaltuusto hyväksyy hallintosäännön, jossa määritellään tarkemmin kuntayhtymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen.

Maakuntahallitus vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.

Maakuntajohtaja ja vastuualuejohtajat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanosta vastuualueillaan ja raportoivat niistä ohjeistuksen mukaisesti.

Kokonaisvaltainen riskienhallinta ja sisäinen valvonta osana kuntayhtymän johtamis- ja hallintojärjestelmää

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta on osa kuntayhtymän johtamis- ja hallintojärjestelmää, päätöksentekoa sekä strategista ja operatiivista toiminnan ja talouden suunnittelua ja seurantaa, poikkeamiin reagointia ja suoriutumisen arviointia. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tulee olla kokonaisvaltaista ja sen tulee toteutua kaikissa toiminnoissa ja kaikilla organisaation tasoilla. Riskienhallinnan tulee ulottua kaikkiin riskiluokkiin, sekä sisäisiin että ulkoisiin. Käytännössä sisäinen valvonta ja riskienhallinta kytkeytyy vuosittaiseen talousarvio- ja tilinpäätösprosessiin.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että asetetut tavoitteet saavutetaan ja että toiminta on tuloksellista. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa ei eriytetä muusta tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävästä toiminnasta, vaan se on jatkuva osa päivittäistä johtamista, ohjaamista ja työn toteuttamista. Sisäinen valvonta toteutuu muun muassa selkeinä

tehtävien, toimivallan ja vastuiden jakoina, valvonta- ja raportointivelvoitteina, tietojen ja tietojärjestelmien suojaamisena, omaisuuden turvaamisena sekä sopimusten hallintana.

Toimiva sisäinen valvonta myös ehkäisee ja paljastaa väärinkäytöksiä. Lapin liiton johdon velvollisuutena on toteuttaa sisäistä valvontaa väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi sekä puuttua havaittuihin väärinkäytöksiin.

Riskien luokittelu

Lapin liitossa riskit luokitellaan neljään pääryhmään. Luokittelu määritellään tarkemmin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeessa.

Tunnistettuja riskejä analysoidaan ja arvioidaan numeraalisesti. Riskiluku saadaan kertomalla riskin vaikutus (1–4) riskin toteutumisen todennäköisyydellä (1–4). Määritellyn riskiluvun perusteella voidaan priorisoida riskejä sekä arvioida tehtäviä jatkotoimenpiteitä riskin hallitsemiseksi.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointi ja raportointi

Maakuntahallitus antaa toimintakertomuksessa arvion merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja toimenpiteistä havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Mikäli tilikaudella havaitaan merkittäviä riskejä, tulee maakuntahallituksen ja viranhaltijoiden raportoida niistä sekä niiden hallintakeinoista välittömästi valvontavastuussa olevalle. Valvontavastuussa olevien tulee raportoinnin perusteella ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin riskin toteutumisen ehkäisemiseksi.

Tilivelvollisuus

Kuntalain 125 §:n mukaan tilintarkastuskertomuksessa on annettava lausunto sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä esitys vastuuvapauden myöntämisestä sekä mahdollisesta tilivelvolliseen kohdistuvasta muistutuksesta.

Tilivelvollisella on vastuu johtamansa toiminnan riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisestä sekä niiden jatkuvasta ylläpidosta. Tilivelvollisuus merkitsee sitä, että tilivelvollisen toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi, häneen voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja häneltä voidaan evätä vastuuvapaus sekä omasta että alaisensa tekemisestä tai tekemättä jättämisestä.

Kuntalain 125 § määrittelee tilivelvollisiksi toimielinten jäsenet sekä asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavat viranhaltijat. Lapin liitossa tilivelvollisia ovat maakuntahallituksen jäsenet, maakuntajohtaja, kehittämisjohtaja, hallintojohtaja, yhteysjohtaja ja suunnittelujohtaja. Tilivelvollisuuden puuttuminen ei vapauta esihenkilöä valvontavastuusta.

Vaikka henkilö ei olisikaan lain tarkoittama tilivelvollinen, hänen on luonnollisesti hoidettava tehtävänsä asianmukaisella huolellisuudella sekä noudattaa toiminnassaan sovellettavaa lainsäädäntöä sekä maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen hyväksymiä päätöksiä ja ohjeita.

Voimaantulo

Perusteet on käsitelty maakuntahallituksessa 11.11.2026 ja hyväksytty maakuntavaltuustossa 2.12.2026, voimaan hyväksymisen jälkeen välittömästi.